České vysoké učení technické v Praze
Fakulta elektrotechnická
Katedra telekomunikační techniky

A7B32KBE - Teorie informace

Ing. Tomáš Vaněk, Ph.D.

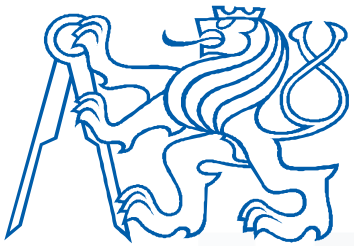

Claude E. Shannon - Teorie informace

1948

A Mathematical Theory of Communication, The Bell System Technical Journal, Vol. 27, pp. 379–423, 623–656, July, October, 1948

http://cm.bell-labs.com/cm/ms/what/shannonday/shannon1948.pdf

- 1949

Claude E. Shannon, *Communication Theory of Secrecy Systems*, Bell System Technical Journal, vol.28-4, pp. 656 - 715, 1949,

http://www.cs.ucla.edu/~jkong/research/security/shannon1949.pdf

- zásadní práce pro moderní kryptoanalýzu

- důkaz, že Vernamova šifra je zcela bezpečný kryptosystém (i teoreticky neprolomitelný)
- zavedl pojmy konfúze a difúze

Shannova věta

„The enemy knows the system.“

- jiná formulace Kerchoffova principu
- dnes (doufejme) standardní předpoklad dobrých kryptosystémů

- opačný pól k přístupu „security through obscurity“

Shannonův zobecněný model šifrovacího systému

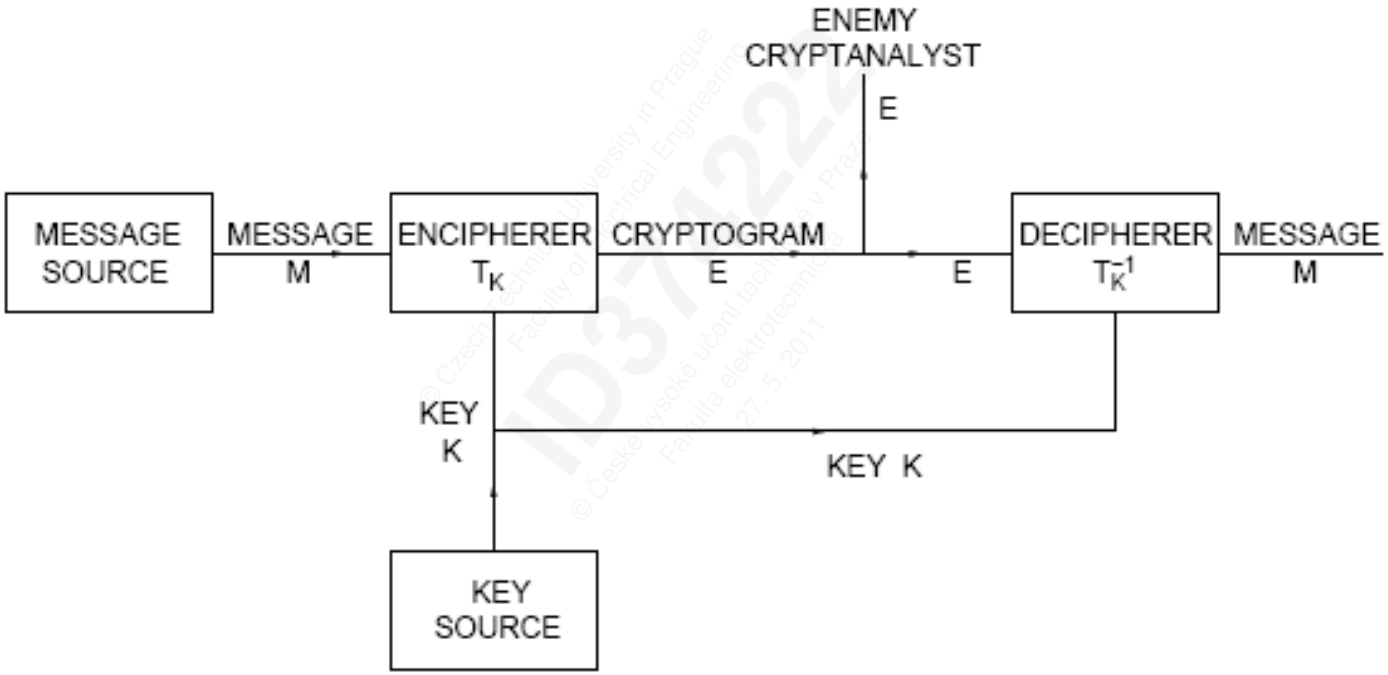

Fig. 1. Schematic of a general secrecy system

Teorie informace

- **Konfuze** - zavádí složité vztahy mezi jednotlivými znaky OT, ŠT a klíče.
  Realizuje se pomocí substituce
- **Difúze** – každý bit OT ovlivňuje každý bit ŠT; rozprostírá statistické charakteristiky jednotlivých znaků (dvojic, trojic i větších skupin) napříč celým textem.
  Realizuje se pomocí transpozice.
- **Iterace** - důkladné promíchání bitů; V moderních algoritmech jsou konfuze a difúze používány opakovaně – jedna aplikace nestačí (z hlediska bezpečnosti)

Teorie informace

Součinové šifry (Product cipher)

- Shannon navrhl metodu vytváření šifer opakovaným skládáním (součinem) několika šifer různých typů
- kombinace různé konfúze a difúze

Iterované šifry

– v moderních algoritmech jedna aplikace konfúze a difúze nestačí (z hlediska bezpečnosti)

– řešení - opakovaná aplikace konfuze a difúze

– cíl - důkladné promíchání bitů

– iterované šifry

– **runda** (stejné dílčí šifry v jednotlivých iteracích)

Teorie informace

Teorie informace definuje jak změřit množství informace, obsažené ve zprávě.

Definice „množství informace“ ve zprávě:

Množství informace ve zprávě je dáno minimálním počtem dvojkových signálových prvků (bitů) potřebných k zakódování všech možných stavů této zprávy, za předpokladu, že výskyt každého stavu má stejnou pravděpodobnost.

Množství informace je vyjádřeno pomocí **entropie** zprávy.

Entropie

- Mějme nějaký zdroj zpráv M, který generující různé zprávy $m_1, m_2, \ldots, x_m$.
- Pravděpodobnost, že zdroj M vydá zprávu m_i si označíme p_i .
- Entropii zprávy ze zdroje X definujeme jako číslo

$$H(M) = \Sigma_{i=1,\ldots,n} - p_i \log_2 (p_i) .$$

- Číslo $\log_2 (p_i)$ je počet bitů, který je třeba k zakódování zprávy m_i, které potřebuje nejmenší možný počet bitů k zakódování všech zpráv ze zdroje M.
- Optimální zakódování bere v úvahu pravděpodobnosti p_i jednotlivých zpráv generovaných zdrojem M.

Entropie zprávy - příklad

- Jakou entropii má zdroj generující jednu zprávu x s pravděpodobností 1 ?
- Jakou entropii má zdroj, který vysílá dvě zprávy x_1, x_2, každou s pravděpodobností ½ ?
- Zdroj generující dvě zprávy x_1, x_2 jednu s pravděpodobností *0,1*, druhou s pravděpodobností *0,9* ?

Entropie jazyka

- Mějme zdroj zpráv, který generuje zprávy délky k bitů, všechny se stejnou pravděpodobností.
- Zpráv je tedy celkem 2^k a každá má pravděpodobnost 2^{-k}
- Entropie tohoto zdroje je potom

$$\Sigma_{i=1,\ldots,2^k} (-p_i) \log_2 (p_i) = 2^k (- 2^{-k}) \log_2 (2^{-k}) = k .$$

- Každá zpráva z takového zdroje tak nese informaci k bitů.

- Obsažnost jazyka pro zprávy délky N (=množství informace ve zprávě) definujeme jako průměrnou entropii na jeden znak zprávy, tj. jako číslo

$$r_N = \frac{H(M)}{N}$$

Maximální entropie jazyka

- Má-li jazyk zpráv L stejně pravděpodobných znaků a všechny zprávy jsou stejně pravděpodobné, pak entropie zdroje zpráv délky N v tomto jazyce je

$$L^N(-L^{-N})\log_2(L^{-N}) = N\log_2 L$$

  a obsažnost jazyka zpráv pro zprávy délky N je tedy $\log_2 L$.
- Toto je **teoretická maximální** možná obsažnost jazyka o L stejně pravděpodobných znacích.
- Maximální entropie jazyka se označuje R .
  Přirozený jazyk jí nikdy nedosahuje.
- Max. entropie angličtiny (L=26) pro zprávy délky N je

$$R=\log_2 L = \log_2 26 = 4{,}7 \text{bit/symbol}$$

Obsažnost a nadbytečnost jazyka

- Proč se nedosahuje maximální obsažnosti (množství informace ve zprávě):
  - jednotlivá písmena nejsou stejně pravděpodobná
  - různé posloupnosti písmen délky N také nejsou stejně pravděpodobné

- Když vygeneruji zprávy:

  a) *Dnes je úter*

  b) *Dnes je úterý*

  tj. prodloužení o jeden znak, nezvýšíme entropii této zprávy o $\log_2 L$ bitů, protože množství informace uložené ve zprávě se nezmění !

Redundance

- Pro rostoucí N obsažnost přirozeného jazyka pro zprávy délky N klesá.
- Pro N→∞ se limitně blíží konstantě r .
- Tuto konstantu r nazýváme ***průměrná obsažnost (entropie) jazyka*** vzhledem k jednomu znaku .
- Udává průměrný počet bitů informace obsaženém v jednom znaku jazyka.
- **Průměrná entropie angličtiny je 1,3-1,5 bit/symbol**

- Rozdíl $D = R - r$ pak nazýváme ***nadbytečnost*** *(redundance) jazyka* vzhledem k jednomu znaku(symbolu).

Entropie a kryptologie

Pro angličtinu tedy platí: $L = 26,\ R = 4{,}7\quad r = 1{,}5\ \ D = 3{,}2$.

Poměr D / R udává v procentech, kolik bitů jazyka je nadbytečných.

Entropie kryptosystému $H(K)=\log_2 K$ **K - počet klíčů**

Jednotkový odstup (Unity distance) $U = H(K)/D$

Odhad minimálního množství šifrového textu nutného k tomu, aby výsledkem luštění byl metodou totálních zkoušek byl pravděpodobně pouze jedná smysluplný otevřený text.

Teorie informace

Delší klíč → větší entropie kryptosystému →
větší jednotkový odstup → bezpečnější kryptosystém.

Délka klíče [b]	Jednotkový odstup [B]
40	5,9
56	8,3
64	9,5
128	19,1
256	38,2

Př.: $U = H(K)/D = \log_2(2^{128})/(8-1{,}3) = 128/6.7 = 19.7$